Restored in 1942-43 from a ms of Mackenzie Collection
No 15-4-14 by Sri S. Gangi Reddy, Temporary Copyist

No 11

Contents

1. Account of Ramabhadrapuram Agraharam Page 1
in Dodugal District in the Zilla of Vizagapatam ~~Page~~
2. Account of Namavaram in ditto - ditto Page 3
3. Account of Araullacota Village in ditto ditto 5
4. Account of Gopalapatnam in ditto ditto 14
5. Account of Oldcity Rapartipatnam in ditto ditto 17

3 విశాఖపట్నం జిల్లా. తాలూకు దొడ్డిగల్లు. మహాలు
హైకి.

^. కైఫీయత్తు. చిట్టిబొట్ల అగ్రహారం.
^ కైఫీయత్తు. నామవరం.
^ కైఫీయత్తు. మ॥. పెదదొడ్డిగొల్లు
^ కైఫీయత్తు. ఈమ॥ చినదొడ్డిగొల్లు
^ కైఫీయత్తు. అరంట్లకోట.
^ కైఫీయత్తు. మ॥ యర్రపల్లె.
^ కైఫీయత్తు. మ॥ గోపాలపురం.

Kaifiyat of Doddigallu.

దొడ్డిగల్లు

విశాఖపట్టణం జిల్లా తాలూకు దొడ్డుగొల్లమహాలు

కయిఫియతు —

దొడ్డుగొల్లమహాలుపైకి —

కయిఫియతు రామభద్రపురం అగ్రహారం భుక్తం యిల్లింద వెంకటాచార్యులు వ్రాయించినది —

కలింగదేశములోవైన దొడ్డిగల్లు శీమలోను ఖస్బా దొడ్డిగల్లు గ్రామానకు పూర్వభాగమందు క్రోశెడు దూరాన బంజరు భూమి వుండగా చుట్టుపట్ల గ్రామములవారు పశువులు మేపుకొంటూ వుండడంచేత గయాళ్లుక్రింద వుండెను.

~~ఈ~~ ప్రకారం వుండగా నూరు సంవత్సరముల క్రిందట దొడ్డుగల్లు సీమ యేలుతూవున్న కాకర్లపూడి జగన్నాథపాయకరాయనింగారు ప్రభుత్వం చేస్తూ వుండగా కొత్తపట్టెబాళ్ల అనే స్థళంను యిల్లిందల తిరువెంగళాచార్యులు యిద్దరు చిన్నగోవిందాచార్యులు ఈ యిద్దరు శ్రీవైష్ణవులు సహా విద్వాంసులు పైన చెప్పిన జగన్నాథపాయకరాయనింగారి దగ్గర సన్మానులై వుండి అగ్రహారం యాచించి యియ్యండగా పైన చెప్పిన దొడ్డుగొల్లను వున్న గయాళు భూమి నాలుగు వృత్తులున్ను రెండు ఖండములున్ను చేసి స్థళ్ళం యని కొత్తపట్టెబాళ్లకు వకఖండమున్ను పైని చెప్పిన శ్రీవైష్ణవులకు వకఖండమున్ను పైన చెప్పిన జగన్నాథపాయకరాయనింగారు శ్రీరామార్పణంగా పట్టా వ్రాయించి దత్తం చేయించినారు. అందులకు నకలు

శారవరినామ సంవత్సర ఆషాఢ శు ౧ శ్రీమద్వేద మార్గప్రతిష్ఠాపనాచార్య
యవేదాంతప్రవర్తకులయిన శ్రీమద్రాజ నయాజనాధినయినా [illegible] పరదాన
దానప్రతిగ్రహ షట్కర్మనిరతులయిన ఉల్లిందర తిరువెంగళాచార్యులగారికి
చిన్న గోవిందాచార్యులగారికి కొట్టు చెట్టి భాట్లగారికి శ్రీపాయకరావు జగన్నాథ
పాయకరాయడు వగైరా రామభద్రపురం అనే గ్రామం ఇచ్చి మీకు అగ్రహా
రం కింద చేయించి సమర్పించిన భూదాన ధర్మశాసన పట్టా ఆరామనిధి నిక్షేప జలపాషాణ
హిత మూలా సాక్షాత్ హిరణ్యోదక ధారా పూర్వకంగా సమర్పించిన అగ్రహారం విరి
విగా బలపరచుకొని అందులఫలం మీ పుత్రపౌత్రపారంపర్యంగాను అనుభవిస్తూ
సుఖాన వుండవలయును స్వదత్తాద్విగుణం పుణ్యం పరదత్తానుపాలనం
ఈ ప్రకారం ధారాగ్రహీతం అయిన తరువాత ఆ బ్రాహ్మణులు సదరహీ భూములలో
కొందరు తమ వృత్తి విక్రయం చేసుకుని భూమి ఫలపరుచుకొని అక్కడనే గృహాలు కట్టుకొని
నివాసం అయి వున్నారు ఈ ప్రకారం ఫలపర్చుకొని మెట్టుపల్లపు భూములు సదరహీ
అగ్రహారీకులయిన చెట్టు భాట్లవారి రెండు వృత్తులున్ను ఉల్లిందవారికి ఏకవృ
త్తిన్ని చిన్నవారికి ఏకవృత్తిన్ని యీబాపునే వెరసి నాలుగువృత్తులున్ను యిస్తు
కచేలితాగా యియేతు వికారి సంవత్సరం వరకు యీబాలా మొక్కుబడి వికారి సంవ
త్సరమందు దొడ్డ గాల్లన్నీమ పూసపాటి వారి అధీనం అయిన తరువాత కీలక సంవ
త్సరం వరకు యీబాలా జరిగించినారు. అంతట దేశంలో గ్రామం సంభవించినం
దువల్ల గులమవాసులకు గడియబలేబిచలే అయినందువల్ల పూసపాటివారి తరుఫున
వనవరాలు [illegible] దంతులూరి పద్మరాజు అగ్రహారం భూమి వలనుండి పాలుగారి
కు ౧౦౨ రూపాయల చొప్పున శిస్తు యిచ్చుకొన్నారు. గులమింపాదులు జీవించడం.

ఒకట్రెండు ఊరి గొల్లవారు మాత్రము కనిపెట్టుకొని వున్నారు అగ్రహారీకులు వీరి
శాలనుండి అరుగా సర్వదేశానకు వచ్చిన దరవి అగ్రహారం భూములో యిల్లుకట్టుకొ
లేక ఆ సమీపమందు వున్న గ్రామాలలో వుండి సదరహీ వృత్తులు ఈశ్వర సంవత్సరం
వరకున్ను అనుభవిస్తూ వున్నారు పది సంవత్సరములు క్రిందట మనోహరి చెట్టి భట్ల
మను మైత్రేయ గంగప్ప అనే స్మార్తుడు దివాణావకు శ్రోత్రియం యిప్పుకొని
క తన వృత్తులు రెండున్ను విక్రయించుకొంగా ఆ వృత్తులు పీతాంబరం వెంకటవరదరం
గాచార్యులవారు కొన్నారు తక్కిన మూడు వృత్తులవారు యిల్లిందల తిరువెంగళా
చార్యుల మనుమడు వెంకటాచార్యులున్ను చిన్నగోవిందాచార్యులు మనుమడు అ
ప్పలాచార్యులున్ను అనుభవిస్తూ వున్నారు ——

5.B Blank

---

6 కయిఫియతు దొడ్డగొల్లమహాలు పైకి మఖ్ నామవరం మఖ్
మఖ్కూరు కులకర్ణి కానుగొల్ల జోగిరాజు వ్రాయించినది=

ఈ గ్రామం కట్టించినవారు యెవరో వారి యిం
టిపేరు ~~తెలిసి~~ అతని పేరు తెలిసిందికాదు. ఈ గ్రామానకు తూర్పువైపునయి
శంపాటి మీదను దేవాలయం వుండేది. ఇప్పుడు రాళ్లుగాను ఆ దేవాలయం వుండేస్థ
లం ఆగుపడుతూ వున్నది. ఈ గ్రామంకు వుత్తరం వైపున నందిగరువు అనియే
క గరువు వున్నది. ఆ గరువులో శివాలయం వుండేదని చెప్పేవారు. ఇప్పుడు

లింగాకారం మాత్రమే కనబడుతూవున్నది. ఈ గ్రామం బహు పురాతనం కిందట
యెప్పుడు కట్టినారో అని నిర్ణయం తెలిసినదికాదు ఈ గ్రామానకు చెరువులు అ
యి యున్నవి. ఆ చెరువుల పై సంగ్రామానకు పశ్చిమంగాను జగ్గరాజు చెరువున్నది.
ఆ చెరువు తవ్వించినవారు రాజులవారి యింటి పేరు యేదలపల్లివారు ఆయన పే
రు జగ్గరాజు. ఈ చెరువు త్రవ్వించి నూటయాభై సంవత్సరములు అవుతుంది. ఆ చెరు
వుల పొలవున్న భూములకు రెండువందలున్నర యాభై సంవత్సరముల నుంచి ఖరీదు
అయి ఆవున్న భూమిని ధాన్యాదులు పండుతూవున్నవి. పండుతున్న భూము
8 లకటె యెకరంపున్నది. గ్రామానకు ఉత్తరం పై పున నాయుడు చెరువు అని యొక చెరు x
వున్నది. ఆ చెరువు తవ్వించినవారు పెరిగ అని చెప్పేవారు అతని పేరు తెలిసిందికా
దు ఈ చెరువు తవ్వించి నూటయాభై సంవత్సరములు అవుతుంది ఆ చెరువుల కిందవు
ల భూమి యాభైవత్తు ఎకరాలుపై సంవత్సరముల నుంచి ఖరీదు అవుతూవున్నది. ఈ చెరు
వు గ్రామానకు యీశాన్యం పై పునవుంటుంది. గ్రామానకు ఉత్తరం పై పున బట్రాజు
చెరువున్నది. ఈ చెరువు తవ్వించినవారు రాజులవారి యింటిపేరు ములదుంటివా
రు. ఆ రాజు పేరు బట్రాజు. ఈ చెరువు తవ్వించి నూటయాభై సంవత్సరములు అ
వుతుంది అని చెప్పేవారు ఈ చెరువు యాభైవత్తు ఎకరం వున్నది —

ఈ గ్రామానకు దక్షిణంగాను తూర్పు పై పున రెండుబండల అ
నిగూ యొక బావి యున్నది. అది చెరువు ఆకారంగా వున్నది. ఈ చెరువు యెవరు
తవ్వించినారో అది బహు పురాతనం గనుక యెవరికి తెలిసినదికాదు

ఈ గ్రామానకు పశ్చిమంగాను పూరిచెరువు వున్నది. ఆ చెరువు
తవ్వించినవారెవరో తెలిసినదికాదు ఇది బహు పురాతనమని చెప్పుతారు

7 ఈ గ్రామం పాయకరావుపేట సంస్థానం క్రింద జరుగుతూ వుం
డెడి. గ్రామానకు పశ్చిమం పై పున కాలువ మ్యాగు చీకటి పూడిక గట్టి వేసి వున్నది. ఈ గ్రామా
నకు మామిడి తోటలు రెండు వున్నవి. తోటలు రెండింటికి వయనం గ్రామానకు పశ్చిమం
గా గ్రామం దరిగాను వున్న తోట వేసినవారు కోమట్లు. వారి యింటి పేరు కొండుల వారు.
ఆతని పేరు హనుమంతు. ఈ తోట వేయించి నూరు సంవత్సరములు అవుతుంది. ఈ
గ్రామం లో వుఅయిన దారభన్నదొడ్డగొల్లసీమలోకి వెళ్లుతూ వున్నది. ——

7.b ══════ మాంటుబల్ల)

8 కయిఫియ్యతు దొడ్డగొల్లసీమలోని ముంచు రంట్లకోట మండు
మజుకూరు కరణం లక్ష్మీనృసింహ కరణము వెంకన్న వ్రాయించినది.

———

వింధ్యపర్వత పాలంతమైన దక్షిణసముద్రతీర మందు
ఆంధ్రకళింగ మధ్యప్రదేశమునందు వైవస్వత మను పుత్రుడగు యిక్ష్వాకు మొదలైన మహా
రాజులు అందరు హిమపర్వతపర్యంతమువరకు పృథ్వీ రాజ్యముపై యేలుచుండగాను బాహుబలపరాక్రమ
శసంపన్నుడైన శ్రీ భీమేశ్వర మహారాజు గౌతమీ మహానదీ తీరమున మేరామగిరి దుర్గము
నవరత్న సింహాసనారూఢుడై రాజ్యపరిపాలన చేస్తూ వుండగాను మేరామగిరి దుర్గా
నకు తూర్పు యేబది ఆమడల దూరములనక నరశన రాజ్యమునందు సముద్రతీ
8. B రమునను యెలమంచిలి అనే వర గ్రామములు యీ దట్టపుల వల్లనక్కబడిన వర గ్రామము
వుండగా యింటుల స్వామి వశము నందు వుదక స్నానములు సమీపమునందే యికరత
వుత్తరభాగమందు వున్న వింధ్యపర్వత పాలంతమైన పర్వతములు చేర్పుగల భూములు-

యందు గోగ్రాసము కలదని విని యాదవులు అనేకమంది యెలమంచిలి పట్నానకు
ప్రవేశించి నివాసములు వుండి కొంతకాలము గడుపుకొంటూ వుండిరి. ఆ తరువాత ఆ
యాదవుల యొక్క పశువుల వృద్ధిన్ని వాండ్లకున్ను పాడిమున్ను కలిగి యింతే కాకుం
డా యిది కాశీ రామేశ్వరములు మొదలయిన పూర్వపశ్చిమ దేశాల నుండి నిరంతరము
వస్తూ పోతూ వుండే ప్రజలైన మార్గస్థులకు పెరుగు పాలు నేయీ మజ్జిగ విక్రయించే
సుకోవడం వల్లను కాయ కష్టము విస్తారం జరుగుతూన్ను అందువల్ల వచ్చిన సొమ్ముల
7 తో యిమ్ముకూ వున్నందువల్లనున్ను బహుమంది యాదవుల యెలమంచిలి యందు ప్రవేశిం
చి నివాసులై సంపద సౌభాగ్యములు కలిగి యుండే వారు. అప్పుడు ఆ యెలమంచిలి
పట్నంలోను పుర యెవరి కాలములోను ప్రతి యింటా నూతులు పాటే పెరుగు గున్నలుకు-
డుల్లును వుంచి కవ్వాలచేత పెరుగు తరచే ధ్వని విస్తారమైన పెండ్లియిల్లును విస్త
రించే బాజా భజంత్రీల వలెనే ఒకరి మాట యొకరికి చక్కగా వినరాకుండగా యీ
చాకున ఉదయాన్నే ప్రారంభించి అతిక్రమించే పర్యంతము మజ్జిగ చిలికేస్తూ వుండే వారట. ఈ
ప్రకారముగా శ్రీ సంపదలతో తులతూగుతూ యెలమంచిలి పట్నంలో వుండి
యున్నప్పుడు ఆ పట్నములోను గొల్లవాళ్లు అనే యింటి పేరు కలిగిన రాముడనే వా
డు ఒక గొల్లవాడు కలడు. వానికి యిద్దరు కొడుకులు. వాండ్ల పేర్లు పెదదొడ్డడు
చినదొడ్డడు అని యిద్దరికి పేర్లు వుండెను. ఈ యిద్దరున్ను యిరవై యేసు సంవత్సర
ములు వయస్సు కలవాండ్లు అయినతరువాత వాండ్లకు పెండ్లిండ్లు కాగానే కొండ్లు తలిదండ్రు
లు మొదలయిన యింట్లో వుండే స్త్రీ జనముతో జగడము వేసి లేచిపోయి యెలమంచిలి ప
ట్నముకు తూర్పు ఉత్తర భాగమునందు అరణ్యములో యిళ్లు కట్టుకొని వాళ్లకు
వున్న గోగణములను కొంత విడదీసి తోలుకొని పోయి యిద్దరున్ను ఒక లోగిలి కట్టుకొని,

* అక్కడ దాండ్లగోవాళ్ళ గోవులను నిల్వచేసుకొని కాపురములు వుండియున్నందున
10 ఆ ప్రాంతాన్ని ఆసరాను మరినాళ్ళు యిట్లా వారు చేశి అంతకంతకు అదియొక గ్రామము
యి అది దొడ్డగొల్లు అనే పేరు పాతుకపోయినది. ఆ బాప్పున వుండి పెద్దదొడ్డడు అనే
వాడు పారమార్థికుడు అయి వున్నందుచే తను ఆ మార్గము చేత సులభ రాధారువుగా వు
వేరైనా మార్గస్థులైన బాటసార్లు వస్తూపోతూ వుండే వేళలో వానిశక్తి కొలదిగా
బియ్యం చింతపండు వుప్పు మిరపకాయలు మజ్జిగ యిచ్చి పరామర్శచేస్తూ వుండేవాడు
ఒకనాటి కాలమునందు దొడ్డడు అనేవాడు పశువులను తోలుకొని దొడ్డగొల్లుకు
3 మైళ్ళ దూరమునకు పశ్చిమ భాగమందు మెట్టల దరి నివసించి ఆ సమీప మందుండే కౌండిన్య నది ఆ
10.B నేడి యొకనది యై వుండగాను ఆ నది యొద్దకు నీళ్ళు త్రాగించగలందులకు తోలుకొని వచ్చి
పశువులకు నీళ్ళు త్రాగిస్తూ వుండగా ఆ బాటను నదికి సమీపమైన పల్లపు గరువు భూము
లయందు అరటితోట వేస్తే విస్తరించి కాస్తుంది. వచ్చేపోయే మార్గస్థులు బాలమంది
దొడ్డగొల్లు గ్రామమునందు మజిలీ చేసి వెళ్ళుతూ వున్నారు గనుక నను బాలవ్యాపార
నకు యేమి మరిన్ని ఉత్తరులకు యేమి బాలసదుపయోగము కలిగించవలెను. అని ఆలో
చన చేసి పైన చెప్పిన దొడ్డగొల్లు గ్రామమునకు పశ్చిమ భాగమందు మూడు క్రోసుల దూ
1 3వ రమునందు కౌండిన్య నది తీరమున నదికి తూర్పు భాగమందు కొంత భూమి చెట్లు కొట్టి
నరికి విస్తరించి అరటితోట వేసి ఆ కరటక కోటను చుట్టూ ~~అరటితోట వేసి~~ వారా
గోడలు కట్టి ఆ సమీపము నందే పశువుల దొడ్డి కట్టుకొని వాండ్లు వుండదానకు యిండ్లు
కట్టుకొని యుండెను. అది ఆరంభ్ళ కోట అని పాడికయి యనది. ఈ బాప్పున ఆ యర
టి తోటలో కాయలు పండ్లు మార్గస్థులైనవారికి బాలవినియోగము చేస్తూ వుం
డేవాడు మరి కొన్నాది నములకు పెదదొడ్డడికిన్ని వానితమ్ముడయిన చిన దొడ్డడికిన్ని

విరోధము వచ్చుచిన దాడ్డడు అనేవాడు భేటావేయించలేచి పోయి పెదదాడ్డగా
ల్లు అనేగాలమానకు దక్షిణ భాగమందు క్రోశ దూరమునందు అడవి కొంత నరకి
గుడిశలు కట్టుకొని అక్కడ తన గ్రామము లోగూడ నివాసము చేసికొని వుండే
వాడు. అందువలన అది చినదాడ్డగాల్లు అని వాడిక అయినది. వీండ్లతాలూకు
వాడ్లే
వ్పంది విష్ణుకు బంధువు పోలయ యిత్రాజు అనేవాడు యెలమంచిలి పట్నము నుంచిలే
౧౮౦ చివచ్చిచిన దాడ్డగాల్లుకు దక్షిణ భాగమందు పల్లెకట్టుకొని అక్కడ వాడిలోగూడా
వచ్చిన నాలుగు యిల్లు సంసార్లుతో కూడా ఆ పురములు వున్నందు వల్లను అది యిత్రపల్లె అ
నేపేరు వాడిక అయినది. అటు తరువాత సుభద్రరున చెప్పిన పెదదాడ్డగాల్లు చిన
దాడ్డగాల్లు అరంట్లకోట యిత్రపల్లె యీపల్లెల లోను మరికొందరు కాపులు ప్రవేశిం
చి అడవి తిరగ చేసి భూములు సేద్యపరచి గ్రామములు బస్తీలు చేయగాను పెదదాడ్డ
గాల్లు గ్రామము కొండ విస్తారము భూమి సేద్యపడి బారాపాటకము కూడి గ్రామము
విదివి అయినందువల్ల యీచుట్టుపట్టున కాపు అయిన పల్లెలు పైన చెప్పిన గ్రామ
ములతో కూడా దాడ్డగాల్లు సీమ అనే పేరు వాడిక అయినది ఈవరుసను అంత
కంతకు పెదదాడ్డగాల్లు అనే గ్రామము ప్రజాసమృద్ధి అయి బస్తీ అయినది అలా
గునను అరంట్లకోట గ్రామమున్ను విస్తరించినది. ఇటు తరువాత నుకలుకొప్పురి సింహాస
నాధీశులు అయిన కపిలేశ్వర గజపతిదేవ మహారాజులు రాజ్యం యేలుచున్ను ధర్మపరి
పాలన చేసినందున దాడ్డగాల్లు సీమకు లోనైన గ్రామములయందు ప్రజాసమృద్ధి అ
యియుండగా పెదదాడ్డగాల్లు లోను ఒక్కొక్క జాతి ప్రజలు ఒక్కొక్కపేట కట్టు
కొని యుండిరి. ఆకాలమందు కంచర్లు యెనూరు యిండ్లవాల్లు యొకపేట కట్టు
కొని యుండి రాగి కంచు యిత్తడి మొదలయిన లోహములు చేత కులవాయకముగా

పనులు జరిగించుకొంటూ వుండేవారు. ఆరంట్లకోట అనే గ్రామము సమస్తమయిన
సస్యములు ఫలించెటందుకున్ను సమీపమునందు తాండవ నది అనే నది పల్లని రువస్తూ
వుండెదిగనుకనున్ను ఆ నది వల్ల నుంచి కాలువలు త్రవ్వి నీరుగాలమును పాలిమేరలోవు
అయిన భూమికి నీరునించి వ్యవసాయములు చేస్తూ వుండేవారు. ఆనీరు కాలువల వల్లను
B ౩౦౦ ధాన్యాదులు మొదలయిన సస్యములు వర్షాభావము రాకుండగాను కొబ్బరి తోటలు అరటి తో
టలు మరిన్ని విశేష ఫలవృక్ష జాతులు యేమియు కొరత లేకుండగా పయిరు అవుతూ
వుండటంచేతనున్ను ఉదక స్వాస్థ్యమునకు వెలితి లేకుండగా నది ఆస్పదమై వుండియు
న్నందునను కోటకు వుత్తరభాగమునందు సమీపముందే కొండలు అరణ్యము తోకూ
డుకున్న మన్నెస్థలము వుండియున్నదిగనుక ఆమన్నెములోవుండు నివాసముగా వుండే కొ
రాయలు కొండవాండ్లు కోయవాండ్లు మొదలయి నదుష్టజనములవల్లను దేశమునందు
ప్రజలకు వుపద్రవాలు లేకుండగా వుండవలయును నేనే తాత్పర్యముచేత పైని చెప్పిన ఆరం
ట్లకోటయందు గాలమానకు వుత్తరభాగమునందు మంటికోట కట్టించి ఆకోటలో
౧౫౦౦ గజపతివారు తమ తట్టున నుండి పాత్రసామంతులను కొందరు మన్నెవారిని [illegible]
వుంచినారు. ఆకోటకు దక్షిణపార్శ్వమున దరువాజా యెత్తించి కోటకు వుత్తరభాగ
మునందు ఒకచెరువు త్రవ్వించి కోటలోనుంచి చెరువులోకి వచ్చేటందుకు ఒక వాకిలిది
డ్డి యెత్తించినారు. కోటలో ~~పంచి చెరువు~~ గోపాలస్వామి దేవాలయము ఒకటిన్ని వి
ఘ్నేశ్వరుని ఆలయము ఒకటిన్ని రాజేశ్వరుడు అనే యీశ్వరుని ఆలయము
ఒకటిన్ని యీ మూడు దేవాలయములు కట్టించినారు. ఆకోటలో కావలియుం
డేవారు. కోటకు వుత్తరభాగమున వుండే దిడ్డివాకిలి గుండాపోయి చెరువులో వుదకం
తెచ్చుకునేవారు. కోటలో వున్న దేవాలయములోను వుత్సవవిగ్రహాలు సువర్ణవిగ్రహాలు

కా వుండేవిన్ని. ఇట్లు తరువాత కృష్ణరాయలు ఆ వేసర పతి సింహాసనస్థుడు అయినకా
జు పశ్చిమ రాజ్యం నుంచి సైన్యము లోత్రగా దవ్వి తూర్పు కటకము తట్టుకు పోతూ
వున్న సమయమందు శ్రీరంగపట్నం కోట, కొడుకు ముట్టడి దిగి పోట్లాడిన కాలమందు ఆ కో
టలో దేవాలయము లోని సువర్ణ విగ్రహాలు కొండలలో మంచి నీళ్ళ బావిలో పడవేసి
నారు. అని చెప్పుతూ వున్నారు గాని యిప్పుడు ఆ బావి యుండే స్థలము ఆనవాలు గుర్తు
కనబడదు. కోట మీద కృష్ణరాయలవారి దండు రాజులు మధ్యాహ్నము పోరాడి మూడో
రోజున సూర్యాస్తమయానకు కోట పుచ్చుకొని ఆ కోటలో వున్న వారికి శపథలయిన మన్ని
వారిని పాత్రసామంతులు పట్టుకొని ఇక్కడ నుండి పద్దాడికి తెచ్చి పోయినారు. పెద
దొడ్డగొల్లగొలుము నానా జాతుల ప్రజల వల్ల పుంజీ భావించి యుండి యుండగా
ను ఆ గ్రామములో కొక్కవారు అనే తెలగాలు వుండేవారు. వారి యింటి ఆడపడు
చు నొకపడమర రఘుదేవపురం అనే గ్రామములో తెలగాలకు యిచ్చి చుట్టరికము చేసి
వారు. ఆ చిన్నది అత్తగారింటికి పోయి యుండి యుండగా గర్భిణీ అయి తొమ్మిది
మాసములు అయిన తరువాత పుట్టినింటి పురుడుకోసం నిమిత్తము అయి వెంటబె
ట్టుకొని వచ్చినారు. ఆ చిన్నది యొక దినము రాత్రి వచ్చి పెదదొడ్డగొల్ల పుట్టినింటి వద్ద
ప్రవేశించి వున్న తరువాత సుమారు ఉదయకాలము నందు ఆ చిన్నది నీళ్ళ బిందె
చేత పుచ్చుకొని ఆ గ్రామములో వీధి నడుమను వున్న బావి యొద్దకు నీళ్ళు తోడి తేగలం
B. దులకు వెళ్ళియుండగా ఆయమ్మకు నొప్పులు మొదలు అయిన గర్భిణీ స్త్రీ కూడా మరి యొక బిందె ప
ట్టుకొని వెళ్ళినది. ఉభయులు నూతి బావి యొద్దకు పోయి నీళ్ళు తోడుకొని రెండు బిందె
లు తలమీద పెట్టుకునే వేళకు వుదయకాలమయినందున ఆ సమయానకు ఆ గ్రా
మములో వున్న కంచరి పేటలో కంచరి పని వాండ్లు అంతా పని చేసుకునే కొలిమిలకు

కొరముట్లున రుకులు ఆ స్త్రీ పట్టుకొని వచ్చి యుత్తరదిగ్గా కర్ణములు సాగవేసే యెడల మా
డుమాలుగు వందల సమ్మెతులు యేకకాలమందు దాగల్లమీద వున్న గట్టీ నరులపైన ప
డే వేళకు గొప్ప ధ్వని అయినప్పుడు చెప్పిన గర్భిణీ స్త్రీ అయిన తెలగవారి చిన్నదానికి గ
1363 ర్భము విచ్ఛిన్నమయిపోయినది. అప్పుడు ఆ చిన్నది బాల విక్షేపము నొంది మృతి పొం
దినది. ఆ సమయమందు పెదదాడ్డ గొల్లపట్నము పాడుకావలయునని శపించినది.
అందువల్లను యిటు తరువాత దినవరుసక్రమమున గ్రామములో సమస్త జనులకు స్త్రీ
యకరము తప్పక అయిన శిస్తు వచ్చినందువల్లను గ్రామము బాడు అయిపోయి
నది ———

ఈ చొప్పున గ్రామము విజౌడు అయి బహువులు అయిన సంసార్లు యీ
వత్తు బహువర్ణాలు యితెలగాలు కోమట్లు పంచాణములవారు మొదలయినవారు అంతా యిత
రస్థలాలకు లేచిపోగా నాలుగు అయిదు యిళ్లు గొల్లవాండ్లు మాత్రము పూరపాడు వదలక
1558 ఆ గ్రామము నందుకనిపెట్టుకొని యుండిరి. యిటు తరువాతను గజపతి విరముకుందదే
5B వుగారు కళింగ రాజ్యము యేలుతూవున్న సమయములో దాడ్డగొల్లసీమ బాహుబలేం
ద్రుల వృపేంద్రరాయులుగారు యేలుతూ వుండేవారు. వృపేంద్రరాయులవారికి పెద్దదాడ్డ
గొల్లగ్రామములు తిరిగి పాడుకుదిరించి బారాపాటువారలకు పేలుపించి ఆకారము పం
తిమూర్తి అనేకరకాలైనకు మిరాశీ ధర్మములను అనుభవిస్తూ వుండుకొని వూరు బాగుచేయ
మని అది వరకు పొలం యీవత్తు బీడుపడి అరణ్యము బలిసి వున్నదానికి ధర్మకవుల్లు
అయిదు సంవత్సరములు పర్యంతము వారు పంటించిన పంటలకు సంగోరు భాగములు
వుండ చెప్పి గ్రామం ప్రస్తివేయించి గ్రామానకు దక్షిణభాగమందు పారి వారాజులకు
38x ఆలయములు కట్టించి విగ్రహములు యీశ్వర లింగములు ప్రతిష్ఠ చేయించి, ఆరెండు

దేవాలయములలోను న్ను పూజా నిత్యనైవేద్యములు జరిగే కొరకు భూవసతులు
చెప్పి నడిపిస్తూ వుండేవారు. అందునుంచి ఆ గ్రామము పూర్వపు రీతిని గాప్పుపట్టుము ఆ
యి వుండలేదుగాని మొకాసా శిమలుగా రూపు అయి వుండేది. మఱి పది సంవత్సరాలు ప్రాం
తీకి దొడ్డగాళ్ళ సీమ అనిపించవహించుకొని బత్తులుపట్టుపల్లెలలోగూడాను న్ను
కాటకర్ణ పూడిదేవ నరాజుగారి అధికారము కింద వచ్చినవి. ఆ బాబునశాలివాహన
శకవరుషంబులు 1231 అగు వికారి సంవత్సరము పర్యంతము న్ను పాయకావు అనేకి
తాబుగలిగిన కొకర కరల పూడిదేవరాజు తదనంతరము యీయనికొమారు
డయిన ప్పుఫుల పాయకరాయింగారు మొదలు కాని యీ సంతతివారు అనకాపల్లి తా
382 లూకా దొడ్డగాళ్ళ శీమ సహాగాను పరసాలుగాంబయి అయిదువేల రూపాయలు శా
కమలు కుయిన్న కొంతు జమీదారీ యేలుచునే వారు వికారి సంవత్సరము వరకు జరి
గిన తరువాతను శార్వరి సంవత్సరమునందు పూసపాటి సీతారామరాజు గారికి విరో
ధంబుగా విజయరామరాజు సీతారామరాజు గార్లు పాయకరావు వారి జమీ కొట్టి
సత్తెనవరపు కోటకు ముట్టడివేసి వారితో ఆడి కోట కొట్టి సమస్తానందరాల్బస్తు అనేకు
ల్లోసత్తువశంలో దొడ్డగాళ్ళ సీమ సహాగా ఆక్రమించుకొన్న తరువాతను కసుబా
దొడ్డగాళ్ళ మిరాశి స్వాస్త్యం అనుభవిస్తూ వున్నటువంటి శాకరమహంతి వారు తె
నె శిష్టు కరణాలు నరుసు అనే అతను వ్రాయక . . .
382 సంస్థానం పూసపాటి వారు కల్పకునే వరకు శాకరమహంతి
నరుసు దివానుగిరి చేస్తూ వుండియున్నవాడు అయినందు చేతను శాకరమహంతి
నరుసు చాటున సమాధానము వేకను పూసపాటి వారు నరుసుతో లూను వసతి వాళ్లు
యావత్తు అమాంతము యీ సుకాని గల మనుల వెుక్కరి క్షీకపు మిరాశీ కర్ణములు

నరుసుకు నడవని ప్రకటింపులాయించి వేసినారు. కసుబా దొడ్డగొల్లలో వారివారధి వాయిమలు కొబరుగుతూ వుండే భూమి వసతులు (అమాంతం చేసేనా) రు. గనుక నాటినుండి వూజా పునసార రములులేక ఖిలమైపోయినవి. దొడ్డగొల్లసీమలోకి వెళ్లుతూ వుండే యర్రపల్లె అనే గ్రామము కాశిరామేశ్వరములవద్దుపోతూ వుండే భారా మార్గములో (మున్న) వున్నది. అ . . . . గాతు తకుని భాయించలేక ప్రజలు భయంచేత అకటకటా దారిన చెదిరిపోయినందు వల్ల నవల్లు గ్రామము అయివుండగా పరిధావి సంవత్సరములోను వుడుపుట్టుమై నక్షా మములకను ఏంటి ఆనంద సంవత్సరం వెళ్లె పరియంతము సుభిక్షమయి వెంటుండా వున్నం దున యర్రపల్లె ప్రజలు కొందరు నశించినారు. కొందరు ఉత్తరగ్రామాదులకు చెదిరి పోయినారు. యిటు తరువాత నుంచిరి ఆ స్థలమునందు గ్రామము కట్టలేదు

పైన వ్రాసిన పెదదొడ్డగొల్ల గ్రామము సుసాధారణ సంవత్సరమున ప్రజలు బాల నశించిపోయిరి మిగిలిన వారు స్థలములోని భాయించలేక యితర స్థలాలకు వలెసి పోయినారు. గనుక యిప్పుడు నవల్లు గ్రామము అయి వున్నది.

౧౯౯ పైన వ్రాసిన శ్రీరంగకోట గ్రామము కృష్ణరాయల నాడు పెళ్ళడికోట ఖాలీచేసిపోయిన తరువాత గజపతివారి తాకీదావల్ల . . . . శ్రీరంగ్లకోట స్థలమందు వుంచదములేక పోయినందున దినదినపోగా మిగిల్లకోట గోడలు యిరవత్తు నేల సదును గా కూలిదిబ్బలైనవి. గ్రామము యిరవత్తు పాట్లు అయివుండగాను కొవర్గాపూడి అవాలపాయకరాయనింగారు దొడ్డగొల్లసీమకు అధికారానకువచ్చి, నతరువాత సుమారు దేసి సంవత్సరములపర్యంతము

సంగారుభాగములకు రయితులకు ధర్మనవుల్లు యిప్పించి ప్రజలను సుఖులరపర
చి గౌరవము పొందుచూ వుంచెయుంచినారు. నాటినుంచి శార్వరి సంవత్సరంవరకు పాయకరా
148 ౪౦౦ వుగారి అధికారంలో చెల్లుతూవుండెడి. ఇటుతరువాత నువ్వూసపాటివారికి అ
ధీనము అయినది. దరింలా గ్రాంటులో దాక్షుగొల్లసీమ జమీందారు కానుక్రో
స్నాందయుర చోటకల్లపూడి నరసరాజు కొమారుడయిన రామచంద్రరాజుగారి క్రింద
చెల్లుతూవున్నది —

కయిఫియ్యత్తు మం॥ గోపాలపట్నం యిలాకె దాక్షు-
గొల్లసీమ మవుజె మఖుతూరు కులకరిణీ సుందరరామ-
వెంకన్న ఆసెనియోగులు వ్రాయించినది —

ద్వాపరయుగాంత్యమునందు పాండుపుత్రులయిన ధర్మజభీమార్జుననకులస
హదేవులు జననీసహితులయి పాంచాలియుక్తులుగా అజ్ఞాతవాస వ్రతం ము గడుపుతాగ
లందులకు కళింగదేశమునందు విధ్యపర్వతసమీపస్థమయిన విరాటపట్నానకు
వచ్చి ప్రచ్ఛన్నవేషధారులయి విరాట్రాజు నగరంలో సేవకావృత్తి కల్పనచేసుకొ
19 నివుండియున్న కాలమునందు కుంతీదేవి . . . యొక్క రెండోకుమారుడు అయిన
సహదేవుడు విరాటరాజువారి యొక్క గోవిస్తారమున గోగణములను ప్రత్యహా
పదిలవారామడల దూరము పర్యంతము [illegible] వేయించి [illegible]
ములన్ను విరటులుయట్లు కొమ్ముపవద్దాదికి యనియిది ప్రకారముగా వుండెయో
తలను యొకనాటికాలమునందు విరాటరాజు రాజధానినుండి పశువులను

కాని [వెచ్చిపర్వతపరంపరలతోనైన ఉత్తరమున పర్వతాగ్రములందు] సహ్యాద్రికి పశ్చిమ భాగమునం
దుకు ఆరుకోసుల దూరాన వున్నది. ఈ వంటిమిట్ట పర్వతానకు తూలుకొని వున్న పర్వతప్రాం
తమైన నదికి ఎవను పర్వతాగ్రమునందున్న విస్తరించి పచ్చిక గలిగి యుండగా అందునొక
ఆవులను మేపుకొంటు నా పర్వతాగ్రమందులకు పోయి చూడగా ఆ కొండమీద కాతియ్యని
మామిడిచెట్టువున్నది. ఆ చెట్టుకి సమీపమునందు ఒక నీరు దొన ఉన్నది. ఆ దొనకు
3 సమీపమునందు వున్న రసాలవృక్షము వుండగాను ఆ మొదటను [illegible] వేయుచుం(డ)
ఒక్కింటికి విస్తారముగా వర్షము కురిసింది. ఆ వర్షంచేత ఆ పుట్ట కరిగిపోయి నున్న మారేడు
మొత్తమున్న శంఖు చక్రములు గలిగి చతుర్భుజయుక్తముగా నొక విగ్రహము కనబ
డ్డది. ఆ విగ్రహము గొల్లవాల పరీక్ష చేసి వారు మిక్కిలి బాలిచేసి సంతోషిస్తు
యీ బాప్పున నుండగా అంతట ఆ మట్టు ప్రాప్తు సమీపాన గ్రామములందుల నుండి ఒ
క బుద్ధిశాలి [illegible] ఆ విగ్రహ దేవపూజా కాలమునందున స
మస్త కుసుమాదులు సంగ్రహించుకొని గలందులకు పర్వతాగ్రములందు దాని వద్ద రసా
లవృక్ష సమీపానకు రాగా ఆయనను చూచి సహ్యాద్రివాసుడు నమస్కరించి స్వామిని నువి
రాత్రి ఒకడా గో సంరక్షకుడైన [illegible] గోవులు తోలుకొని వచ్చి యుంచు మేపుతూ వుండగా
20 వర్షం కురిసినందున యీ పుట్ట కరిగిపోయినందున యీ దివ్య సుందరమైన విగ్రహం కన
బడ్డది. ఇందుకు పూర్వోత్రం మీరు తెలుసా? - యువ్యవలయని అడిగినంతలో..
. . . విని యిది పూర్వమందు వశిష్ఠులుకొమారుడు త్రయంబక శక్తి తపస్సు చేసిన ఆశ్రమము
న . . యీ విగ్రహము శక్తిమొక్క దేవతార్చన విగ్రహము అని చెప్పినారట. అందు
కు వాల సంతోషించి ఆ రోజు ఇంటికి పోయి ఆ మరునాడు ముఖ్యమైనవారిని [illegible]
గూడ ఆ పర్వతానకు ఉత్తర పశ్చిమభాగమందు తనతల్లియైన శక్తి కుంతి మాధవులను నారాయ

చేత ఆ విగ్రహమునకు వకటి శిలామండపము నిర్మించి ప్రతిష్ఠ చేయించినారు. అటు
పిమ్మట వీరు ఆ సమీప స్థలాననుండి గొల్లవాండ్లు గోవుల మేపు కొండలందులకు ప్రవర్త
తస్థిరమూ పానకు వెళ్లి చూస్తావుండేవారు. గనుక ఆ కుంతీమాధవులు అనే దేవుడికి
యేటేటా జాతరవలె ఉత్సవము చేస్తావుండేవారు.

20B కలియుగములందు కొంతకాలము జరిగిన విధము ౧౦౧

తదనంతరము కుంతీమాధవస్వామి దేవాలయానకు సమీపమునందు కుంతీనగరమనే (గ్రామం)
నగరి ఆయెకంటకు [illegible] పట్నం వీరి ఆయి బారాపాటు క్షేమంగా కుండ సమస్తవర్ణ
ములవారు ఆ పట్నమందు ప్రవేశించి వుండేటు వల్లనైన చెప్పిన కుంతీమాధవులు అనే
దేవుడు మాత్రమే కాకుండా మరియింక కొన్ని యీశ్వరదేవాలయములు ప్రతిష్ఠించబడివా
నికి పూజా నమస్కారములు సమస్త ఉత్సవములు జరుగుతూ వుండేవి అని చెప్పుతూవున్నా
రు. అటు బాహ్మునకు [illegible] పీతాంబరములైన యీ మధ్యములచేత మధ్యే మధ్యే కొంతకాలము
స్వల్పగారుములు అయి వున్నట్లు స్థిరగారాజు పరిపాలన చక్రంగా కలిగియిలువున్నప్పు
21 డు గారుములు రూపు అయి . . . . ప్రకారముగా అనేక కాలము జ ౧౦౨
రిగిరాగా యిటు తదనంతరము గ్రామంకు సమీపమునందు దొడ్డగొల్ల అనే గ్రామ
ము వెనగడి అధిక సుబా అయి చుట్టుపట్టు పల్లెలయా వత్తు కలిపి దొడ్డగొల్లసీమ
అని వాడికలయి [illegible] పిమ్మట సీమాముజు కొరకు సుబావు బలేంద్రులను వేంద్రులాజు అ
ధికారము వచ్చిన తరువాతను సదరహీ వుపేంద్రరాజు రాపర్తి పట్నములో కోటలో నివా
సము చేసుకొని ప్రభుత్వము చేసే కాలమందు ఆయన పైన రామచంద్రరాజు అనే ఆయన
కుంతీనగరములో [illegible] మేడలు కట్టించుకొని అక్కడ రాజనివాసములో కూడా
వుండేవారు. మరి కొన్ని దినములకు బాహుబలేంద్రులవారి యందు విరోధము చేయను,

నాకరులపూడి దేవనరాజు అనే ఆయన ఖుతామారుడయిన అప్పలరాజు గోలకొండకు
పోయి . . . . తురకాణ్యమువారి వి౦ ౧౦౬
జున్నుకు ముష్కరత్తీసుకొని వచ్చి రావర్తి కోట మొదలడాయించేసి కోటలో వేసి బాహుబ
లేంద్రులు పుపేంద్రరాజును వెళ్లగొట్టినారు. ఆయన తమ్ముడయిన వెంకటరాజున్ను అప్ప
లపాయకరావున్ను బాహుబలేంద్రుల రామచంద్రరాజు తోటి లడాయించేసి ... ఆనమ
యములో కొండవీటి సర్కారు పట్టణము పుజారు అయిపోయినది. దేవాలయాలు శిథిలమయిపో
యినవి. దాశ్చగాళ్లసీమ అప్పలపాయకరాయలింగారికి అనరాపల్లి తాలూకాలో గొ
ల్లపాయకరాయలింగారు దాండి గోపాలపాయకరాయలింగారు దాశ్చగాళ్లసీమయేలు
తూ కొండవీటి నగరము పాలెద్దగ్గర గోపాలపట్నం అనే గ్రామము కట్టించినారు. ఇప్పు
డు స్వల్ప గ్రామము అయినది.

కైఫియ్యతు దాశ్చగాళ్ల మహాలులో చెబరోలు
రావర్తి పట్నములో నాకకోట యొక్క కయిఫియ్యతు
కధ. నియోగి దినవహి కృష్ణంరాజు వ్రాయించినది —

జంబూద్వీపములో దక్షిణావారాసి సమీపమునందున వింధ్య
అనే పేరు గలిగిన ప్రసిద్ధ పర్వతమునకు దక్షిణభాగమునందు మూడు ఆమడల దూరములో
ఉన్నతమైన చదురు కొండలు ఒకదానికొకటి సమీపమునందున అరణ్యములో కూడు
కొని మధ్యే మధ్యే విశాలమయిన స్థలములు న్ను కలిగి లోపల అనే విశాల మయిన స్థలము

లోయలున్ను ఆలాగంటి లోయలలోను ఒకొక్కొక లోయయందు కొంతభాగంపు నపుట్ల నశ
లయేటులు యొక్క మధురమైన సంగీతద్వారా ఉన్నారు ఈలోయల లోయమామిడి చెట్లు పనస
చెట్లు నేరేడు చెట్లు తాడిచెట్లు మొదలగుంటి ఫలవృక్షములున్ను కలిగియున్నవి. ఆ లోయలయొ
క్క వర్ణనము ——

మరున్నాతపెద్దలోయ అని యొక పెద్దలోయ దీనికి నైరుతిభాగమం
దు నదిప్రాగలోయ యొకటి గలదు. పైగరులోయ యొకటి మంగలిలోయ అరిలోయ యొకటి
చామలలోయ యొకటి కుమ్మరిలోయ యొకటి మామిడిలోయ యొకటి యీమామిడి లోయకు
పూర్వభాగమందు కొండలోయ అనిలోయ యొకటి కలదు. దీనికి వాయువ్యభాగము నందు
ప్రహరిలోయ అనే లోయయున్నది. కొండలోయకు తూర్పుభాగమునందు కుడితిలోయ దీనికి
తూర్పుగా మల్లీలలోయ దీనికి తూర్పున వాయువ్యమంతు లోయ దీనికి తూర్పున రెళ్లలోయ
దీనికి తూర్పు మల్లికార్జునతిలోయ దీనికి తూర్పుభాగమందు మల్లికార్జున మహదేవుని స్థా
నలింగము ప్రతిష్ఠితమైయున్న యొక పెద్ద కొండ యున్నది. ఆ లింగమునకు యీశాన్యభాగమున
కు కొండపైన నుండి ధారాదత్తముగ లింగముమీద పడుచున్నది. ఆ మల్లికార్జు
నతిలోయకు తూర్పుభాగమందు ధారలోయ యనే లోయయందు ఒక యుదకధార సర్వ
దా శివలింగము యొక్క యుదకము ప్రవహిస్తూ యుండుట వల్లను అది ధారలోయ అనే
పేరుచేత వాడుకొబడ్డది. ఇవిగాక వీనితూర్పుభాగమందున పర్వతపంక్తులంత్సామములైన
రెండు లోయ సరాలూరిలోయలు ఈడ్పులు అనే జాగ్రత్తగలములు అనేకములు గానున్నవి. వీనిలో
ను పైన చెప్పిన మామిడ్లలోయ కొండలోయ అనే రెండు లోయలకు మధ్యనుండి ఉత్తరభాగ
మునందు మహాసుప్పలు వింధ్యపర్వతములనే యనేక యున్న పర్వతములమధ్య
భూములయందునుండి వచ్చిన తాండవనది అనే పెరుకలిగిన యొక నది దక్షిణగామియై

25 ప్రవహిస్తూండే గల మయిన యేరు సస్యాదులకు నుపయోగము అయివచ్చి సమృద్ధిగా
మయి యున్నది. ఇట్లు కలిగి దీర్ఘకాలము వచ్చి కళింగదేశమందు కటకపురి సింహాసనాధిపతు
లు అయినట్టి గజపతి మహారాజులకు యిద్దరుకు మార్తెలు. అందు పెద్దకొమార్తెను బాహు
బలేంద్రులవారు అనే యింటి పేరు గలిగిన వారియింట చిన్నవాడు భీమరాజు అనే ఆయన
కు పెద్దకొమార్తెను యిచ్చి వివాహము చేసి గజపతి వారు యేలుతూ వున్న దేశములు అధీనా
25 b రము చేసి ఏంటు స్వాతంత్ర్యము యిచ్చినందున యేలుతూ వుండిరిగనుక ఆ బాల్యమున గజపతివా
రి యధికారము యీవత్తు నుంచి బాహుబలేంద్రుల వారి వంశానుక్రమముగా జరుగుతూ
వుండెడిది. ఈ ప్రకారముగా కొంతకాలము జరిగిన తదనంతరము మందున బాహుబలేం
ద్రులు భీమరాజు యేలికను సంతతి లేకపోయినా బాహుబలేంద్రుల యుపేంద్ర రాజుల పట్టాభిరాజు
413 రామచంద్రరాజు ముగ్గురు యేకోదరుల యువుంటి వుపేంద్రరాజు అనే ఆయన గజపతి యొక్క
అధికారము క్రింద చెల్లుతూ వుండె సీమా ఆమూలమున పాలుపత్యము చేస్తూ వుండె పైని
వ్రాసిన మామిళ్ళలోవ కోటలోవ వగయిరాలోవలు చూచి ఆలాగంటి లోవలు యిరవైపుచే
సి ఉదక ప్రవాస్తు మున్నలోవ ఆసరాగా కోట కట్టియున్నది ఆ కోటలో పౌజు లోకూ
డా వుండే యితరులకు అసాధ్యము యేలుంటున్నది. గనుక యరాజ్యానికి వారి ప్ర
భుత్వము బలకరమై కనబడుతూ వుండిన్నందువల్లనను చిన్నాచిన్న బస్తీ వగయిరా
26 b వుంచగలందులకు ఒక జాగ్రత్త స్థలము అనిపించుకున్నది అని. ఆలోచన చేసిపైన
వ్రాసినది. కోటలోవ అనేది తాండవనదికి సమీపము యున్నందువల్లను వుదకప్రా
ప్తము సంపూర్ణము గాగలిగి యేలుంటున్నదని విచారించి తాండవనదికి పూర్వభాగ
మందుయున్న లోవ పూర్వభాగమున్ను దక్షిణభాగమునందున్ను ఉత్తరభాగమునందు
న్ను ఉన్నతమైన కొండలు అరణ్యములో కూడుకొని ఆపరగాగా నుండియున్నవి.

గనుకను పశ్చిమ భాగమునం దునది తీరమునకు కొండ మొదలు వలుతీరి యున్న మధ్యనెత్తరవ
యిరుగు వుత్తర దక్షిణాలుగా కోటగోడ కట్టించి అదిపై యావత్తు లాగానే నిలుచుండునట్లు
తూర్పు భాగమందులో తట్టున సురంగ ద్వారపు కారముగా నొక గోడ కట్టించినారు. దీని
కి తూర్పుగా లో తట్టున మరొక ద్వారపు కారము ఒకవరుస గోడ కట్టించినారు. ఆ కోటలలో
నున గరుడ వాహనములు కొండ మొదలయిన యిల్లు కట్టించినారు. ఈ కోటకు మొదటి
ద్వారపు కారములో పల ఉత్తర భాగమునందు పాలు కొండ నక్షత్రపు బిలము అనే కొండ
కు సమీపమందున నొక బావి త్రవ్వించినారు. ఈ వెలుపటి ప్రాకారములోను నడువ
11 కలిగి గావు మరమ్మతు చేయించినారు ఇంతే కాకుండ యీ ప్రాకారములో ననుకొని ౪౧౬
దేవాలయములు వుండేవి. అందులో యిప్పుడు యేమి కానబడక వున్నది.
ఇప్పుడు కోటలో తట్టుగుడి అడుగు భూమియందు త్రవ్వించి చూచినంతలో దేవా
లయమునకు యెదుట నిలిపిన ధ్వజస్తంభము నిలిపి వేటు వున్నది ఆ మొదలను నాలుగువైపు
లను పా– కి నలుతళ్ల స్తంభము మంచి కొండగా చిప్పటిగా పరచిన బండలు మాత్రము
6 నాల్గు సి వరసలుగా పైకు పుల్లు దాంతర మువేసి చిన బండలు మూడు చేసి మార లరెండు సిరార ౧౧౭
లు వొత్తువున్నది మరొక చేసి జాగాలు పెద్దఱుపు న్నకలిసి న బండలు నలుతళ్ల కట్టిన కట్టడము
లు మధ్యన నాలుగువైపుల నూతన దేవాలయములు యున్నవి.
గాలిమరలు అనేది యీ కోటకు పూర్వపు ప్రాకారము
నిలుపు మాత్రమే కానుంచిగానున్న కోటకు వెలుపలను న్న గుఱుమును విస్తరించియుండేది.
ఈ కలిగిన వలె నను కోటకట్టినది మొదలుగాను ఇది
28 కోటలోను అనే పేరు వారు కోటదిరి. ఈ చెప్పిన కోటలోను కు న్న తూర్పువైపున గ౧౦
స్థ మధ్య భాగమునందు వున్న బుఱువంటి వరుస వలె అనేది యెంక లగలదు. ఆలాప అనేది

మీద చెప్పిన కోటలో వకు అభిముఖమైన తూర్పుగల ఉత్తరదక్షిణాదికోటలను నున్న ప
శ్చిమదిక్కున నున్న పర్వతములు బుట్టుగవారికి సింహాయున్నది గనుక కోటలోపలియెనకల రా
టలోపల నున్న కోటవెలపలనున్ను కూడా కట్టించిన పట్నము విస్తరించినైన చెప్పినమాది
రిలోపలను సర్వదా గాలులు విస్తరింప చేసి కట్టించినారు. ఈ మాదిరిలోపకు ~~సనాగా~~
వలయముగా బుట్టుగవారి కోటయున్న కొండమీద వలె రెండున్ను దక్షిణభాగమందు
419 ఒకటిన్ని దక్షిణభాగమున ~~[illegible]~~ ఉత్తరభాగమందు ఒకటిన్ని యీప్రకారం రెండు మోరీలు
న్ని తాండవనదీతీరాన వాకిలు.. సమీపమైయున్నవి. ఆ రెండు కొండల మోరులమీదను
న్ని బావులు బిళేంద్రులవారు విశాలమైయుండు పరచిన వుపరారికలవలెను రెండు వెండలు
కట్టించినారు. యిప్పుడు ఆస్థలములయందున యిటుక కట్లు కొంత మేరనున్ను కొంతమేర
చెదిరిన యిటుకరాళ్లున్ను అగుపడుతూవున్నవి. ఆ కొండలకు లోపు మధ్యనెత్తరప అ
యిన మాదిరికోనలోపల అనే స్థలమందు బస్తి క్రొత్తది న్నిరదూరమయుండగా అంతయు వి
డుపున్ను వెడుపు ఆరకోసెడున్ను యింతమేరగా నున్న స్థలము యావత్తున్ను పట్నము
కోటలోపలి మాదిరిగా నున్నట్టు కనిపించుచున్నది. ఈ పట్నానకు ముఖ్యమైన కోటలు కట్టిన కోటలోపల స్థ
లమునందు తత్పూర్వమందు రాపర్తి అనే పేరుగలిగే వక కొండపల్లె నొకటి పల్లె వుండేది.
అందువల్లనే ఆస్థలమందు విస్తరించి కట్టించిన పట్నాన్ని కోటలోపలిమాది
420 రిలోపలను కూడా ఆవరించి విశేషంగా కట్టించిన పట్నమున్ను రాపర్తి పట్నము అని వాడి
కలాయెనది. యిందు దక్షిణభాగమందు సమీపమునందు పట్నానకు కలిసేయుండే
రాజుననెపించి [illegible] అక్కడ లింగాలపాలెము అని యెనగరుము మొక్కుకట్టి
చి యిలాలింగాల పాలెము అనే గ్రామము క్రింద [illegible] కట్టు మామిరమేర [illegible] స్వామి
యావత్తున్ను పంచలింగేశ్వరులకు నియోగ్యము చేసి సమర్పణముగా విచారణ న్ను జరిగిస్తూ

౮౨౭ ఉండేవారు. యిదిగాక కోటిలింగాలకు ఆవరణ అయివున్న దక్షిణ భాగమందలి పర్వతములు
వెలకల తూర్పువైపుల తట్టు కొండ దడిని యెత్తు చువు మీద నుబక సెల్లిండ్ సావతి
అంత విశాల ముకలిగి నది. గృహం వున్నది. సావముల వారు తూర్పు నుండి పశ్చిమ దేశమునుం
డి వచ్చిరట్లాయెను. వారి ఆ గృహమందు శంబ వారికి యతి పూజలు జరిగిస్తూ వుండేవారట.
ఈ చాప్పున బాపు బలేంద్రుల వారు యతి పూజలు జరిగిస్తూ యతీశ్వరులకు విడిది చెప్పి
31 వుంచె గృహం యిప్పటికి స్నిపసనాసుల మఠము అని యెడి దివకని మిత్తమనకు అయినా
ప్రజలు గుర్తువాడు కొంటున్నారు. కోటిలింగాల ముమ్మిడివరము మధ్యను పట్టం నదిమి నుండి
ప్రవహిస్తూ వుండే లేటి మకిలి విస్తార్ణము కానటువంటి తాండవ నది కిరాల్లకు చెందిన అ
ద్దముగా తూర్పు పడమరలకు ఆనకట్టు కట్టించినారు. నదివల్ల వచ్చిన యుదకము యావ
31b త్తా దిగువ తుమిగి లిపోకుండగా నున్న పుదకము నిలిచియుంటున్న నివాసులు వుం ౮౨౮
డేవారు. సర్వజనములున్ను వాడుకొంటూ వుండేవారు. వేసవి కాలమందు నదీగర్భములను
దున చెలములు అనే తాకు వులంత పువ్వాని ఆ చెలములు వుదకము రాపత్రి కట్టుమలు
లు అశేష జనానకు ఉపయోగిస్తూ వుండేది —

ఆ నదీగర్భమునందు కట్టించిన ఆనకట్టు బాలదినముల
నాటి పనిగను కప్రూతి సంవత్సరములున్ను నది నుండి వచ్చే వరద వెల్లువ చేత నుదాల్లోయా
30 ౮౨౯ వత్తు కొట్టుకొనిపోయినవి. కాని యిరుపక్కల తటములయందున్ను ఆనకట్టు కట్టిన
గుర్తున్ను నీలకంఠేశ్వరుని ఆలయమొకటిన్ని తలపులమ్మ అనే దేవత ఆలయమొకటి
రెండు ఆలయములు వుండేవి. కోటకు తూర్పు భాగమందు కొండలసందున యొకలు
ద్దికలదు. ఈ లుద్దిలో రాపత్రి పట్టు వాసులయిన తెలగాబలిజలములో వక్క ఆడ
మనిషి ఆ యిరువరకాలు మట్టి దివాదె యుంటూ పెరుకలుగిన వారి కొండలు పెని మిటి

౨౦౬ దైవికం అయినందుచేత ఆ యా ధర్మవిషయి పైన చెప్పిన లాడ్జీలను అనుగమనం చేసినది.
అందుచేత మనాటి నుండి కోటకు ఈ అరంటా ఉలాడ్జీ అనే వాడిక కలదు. ఆలాడ్జీలనున్న
పట్నానకు ఉత్తర భాగమునందు సమీపమునందే మరువాడలు వేచి ఉన్నా లువ అనే రెండు
లాడ్జీలు కలవు. ఆ లువలలోను ను పశ్చిమ భాగమునందు కారలాడ్జీ అనే లాడ్జీ కలదు. ద
క్షిణ భాగమునందు తెరవ గలదు. వెనుక చెప్పిన మూడు వైపుల ఉన్న లాడ్జీలయందు ఆ
౨౦౭ పట్టణమందు యున్న సంరక్షణకు అనుకొందిన వారందరూ గొంతులున్న నివాసములుగా ఉండేవా
వసతులు అను భవిస్తూ పట్టణమందు కాపాడుతూ ఉండేవారు.

ఉక బావాడున తూర్పున గది గద్దె మొదలు కొని పశ్చిమము
నందున పంపాదిగత్తి పర్యంతము వ్యవేంద్రరాజు వారు ప్రభుత్వము చేస్తూ గజపతి వారికి
రనదక్షిణ విస్తరించిన స్థానము లోగూడా మున్న రాపత్రి పట్టణము లోనుండేవి. ఉపేంద్ర
రాజుకు వీరపరాజు అనే యొకకు మారుడు కలిగెను. ఉపేంద్రరాజు ఉగ్పర్గస్థులు అయ్యేస
రికి ఆయన యిరు వదిరెండు సంవత్సరములు ప్రభుత్వము చేసినారు. తదనంతరము ఉపవీ
౨౦౮ రపరాజు అనే ఆయన పైన చెప్పిన వాడ్జులను లోనైన దేశము యావత్తూ ఏలుతూ వుం
డెను. కొంతకాలము కా అది స్వాధీన బావ బలేంద్రు లవారికి అధికారములక్రిందనచెల్లు
తూవుండేది. అంతట పశ్చిమరాజ్యము నందు కావర్ల భూపతివారు అనే యింటి పేరు కలిగి
నవారు కసవరాజు రామచంద్రరాజు అనియిద్దరు అన్నదమ్ములు క్షామడాంబరములచే
తను పశ్చిమరాజ్యముల నందు నివాసము చేయలేక అందుబన్న వారందరూ లోగూడా వెంబవచ్చి
కసవరాజు అనే ఆయన పైన చెప్పిన రాపత్రి పట్నానకు ఆగ్నేయ భాగమునందు ఆ మత
౨౦౯ దూరాన ఉన్న పండనాడ అనే గ్రామములు ప్రవేశించి యేలుచుండెను. రామచంద్రరాజు
అనే ఆయన పైన చెప్పిన రాపత్రి పట్నానకు పూర్వ భాగమునందు ఆరు కోసుల దూ

కము నపక్కనా డు సీమలో కులపర్తి అనే గ్రామములో ప్రవేశించి జీవనము జరిగించుకొని
వచ్చినను కృషి చేసుకొని కాలక్షేపము జరిగించుకొంటూ వుండేవారు. చందనాడ గ్రామ
ములో ప్రవేశించి వున్న కేసవరాజు [illegible] అనే ఆయనకు అప్పలరాజు
130 దేవనరాజు జగ్గరాజు వెంకటరాజు నరసరాజు కోనేరాజు మల్లపరాజు యేడుగురు కొమాళ్లు
కలిగినారు. వారిలోను దేవనరాజు అనే ఆయన బుద్ధిమంతుడున్ను మామిడియ్యేడు
వరసకు ర్తతలసి మిక్కిలి తెలివి కలిగిన మనిషి అయి బాహుబలేంద్రుల వీరపరాజు
గారి వద్దను మిక్కిలి చనవరి అయి వస్తూ పోతూ వుండి వారి ప్రభుత్వము కింద జరుగుతూ
వున్న సీమా మూలలలో నిశ్చయములకు ఆలోచనకర్త అయి వీరపరాజు వద్ద ది
5 వాను అనుపించుకొని వుండెను. ఈయన తన తండ్రిగారైన కేసవరాజులాగా దాప
శ్రీమహారాజనగరము నుండి లేచి వచ్చిన బుచ్చరాజు జగన్నాథరాజు అనే ఆయనకు బాహుబలేంద్రు
ల వీరపరాజు గారి వద్ద వసతి నిశ్చయం చేయించి వుంచినాను(న్ను) చందనాడ మొదలయిన గ్రా
మ్మ పట్టులు దాడ్డి గ్రామ్మ సీమలోను వసతి కల్పించుకొని దివానుగిరి చేస్తూవుండెను. ఇదిగా
క బాహుబలేంద్రుల వీరపరాజు వద్దను శ్రీనాథరాజు రామభద్రరాజు అనే ఆయన సరదారు
కైవసతి అనుభవిస్తూవున్న రాజకొమారుడు వుండగాను వీరపరాజు గారు కొంతకాలా
56 కు కసుబ కొటాం కోటసీమ శ్రీనాథరాజు రామభద్రరాజును కొంతవరకు జునుగూర్చి సహా
630 యములు ఇచ్చి తానొవుంచినారు. వీరపరాజుకు పుష్పేంద్రరాజు అప్పలరాజు రామభద్రరాజు వెంక
టపతిరాజు అని నలుగురు కొమాళ్లు కలిగినారు. వీరపరాజు యమ్బై సంవత్సరములు రాజ్య
పాలన చేసి స్వర్గస్థులయిపోయేనవరకు ఆయన పెద్ద కొమారుడు అయిన పుష్పేంద్రరాజు యిరవై
సంవత్సరములు వయసు కలిగియుండెను. తక్కిన వారు బాలురు. అంతట గజపతివారి
అధికారము కింద చెల్లుతూవున్న రాజమహేంద్రవరపు దుర్గము కొండవీటి దుర్గము

133 విని గాంధబొల్లము కొండ మొదలయిన కొంతదేశము తురకాణాముగావారు ప్రబలించి వచ్చి ఆ
క్రమించుకొని గుండునగజపతి వారి తోటి బాహుబలేంద్రుల వారికిన్ని బలక్షీణానికి హేతువయినది.
అంతట శ్రీనాథరాజు రామభద్రరాజు అనే ఆయన కొరాంతాలాకా లోతసుబే కోటామునొల
లో బలకరమై వుండి బాహుబలేంద్రుల వుపేంద్రరాజుకు వలుకుబడి లేరాక స్వతంత్రుడయి
వుండెను. బాహుబలేంద్రుల వుపేంద్రరాజు కొంతసైన్యమును కూర్చుకొని కొటాములకొట
మీదికి శ్రీనాథరాజువారి తోటి లడాయి నిమిత్తమయి పోయి వెళ్లి లడాయి చేయగా వుపేంద్రరాజు తో
దివానున్ను సేనాధిపతి అయి కూడా వెళ్లిన కాకరలపూడి దేమనరాజు అనే ఆయన వుపేంద్రరా
జు వారి తరఫున ఉవకు రసదు బియ్యము వగయిరా సరబరాహా విచారించకనున్ను సైన్యముల్లో
తలకలనాయకవాడీలు అయిన వాళ్లతో టుట్టుడు స్వతంత్రము చేసి పూరాగా లడాయి
చేయనీవ్వక పోయినందువల్లను శ్రీనాథరాజువారు వాళ్లపుపర నిచూరవిగా నివచ్చి షికస్తు చేసే
౮౩౨ వేళకు మోహామలు భావుచేయలేకను బాహుబలేంద్రుల వుపేంద్రరాజు అనే ఆయన తిరిగి
రాపర్తి పట్నానకు వచ్చి ప్రవేశించి దేవనరాజు చోటు పూరాగా వారవుండి వున్నందున దేవన
రాజు నుండి కొరాంతాలాకా తమ అధికారము తప్పి శ్రీనాథరాజులవారికి స్వాధీనమయి
పోయినది. అని లోచి వున్న నిమిత్తము చేత దేవనరాజు తలకొట్టించవలయునని ఆలోచన చే
సి వకనాడు కర్ణపూడి దేమనరాజు శలవు పుచ్చుకొని యింటికి వెళ్లవస్తూ వున్నానని చందనా
౮౩౬ డ వెళ్లి యుండగా ఆయన శలవు పుచ్చుకొని రాపర్తి నుండి వెళ్లిన నాలుగో రోజున దేవన
రాజు తోను జరూరుగా మాట్లాడవలసి యున్నది. అతి త్వరగా రమ్మని ఉత్తరములు అంపించి
దేమనరాజు చందనాడ నుండి వస్తూ వున్నాడు గనుక మధ్యదారిలో నున్నా లంకె పెట్టి ఆ సరాను
రాచియుండి అటు స్థలముగానే దేమనరాజును తలగొట్టి వేయమని వుపేంద్రరాజు తనకు కేవలం అం
తరంగమయిన వారలను మార్గమధ్యమునందు ఆయుధములతోగూడా సిద్ధముగా నుంచి

యీమున్నంతలో వుపేంద్రరాజు యొక్క కుమారులు అందరూనే దేమనరాజు చందనాడనుండి బయలువెళ్ళిన వారితో కూడా మార్గము పట్టుకొని పశ్చిమ రావెల సనివస్తూ వున్న సమయమందున కొంత దూరము వచ్చిన తరువాత నుదోవలో అనువున వున్న మనుష్యులు వుద్దండపురము బిసరాత్తు గొల్లమూర్తన్న సమేత్లు వుండగా ఆ మెట్టలసందున నుండి దోవ అయినందున ఆ మధ్య దోవలో నుకొండ కలవపూడి దేమనరాజు నుతలగొట్టి వేసినారు రాపర్తి పట్నానకు వచ్చి వర్తమానము తెలియజేసినారు అంతట బాహాబలేంద్రులు వుపేంద్రుల [illegible]గారు నాలుగువందల మంది నిడోడు అర్పించి చందనాడలో వున్న దేమనరాజు యొక్క యిల్లు యావత్తున్ను అగ్ని అంటు పట్టించి దోచుకొని దేమనరాజుగారి అందు చిన్నవాండ్లను శిశువులను సహాగా పట్టుకొని కమ్మని అంపించి నంతలోను యీసంగతి గురువూను పుట్టి కొకరలవూడి దేమనరాజుతో కూడా పశ్చిమరాజ్యము నుండి లేచి వచ్చి కష్టసుఖములకు ఆయనతో కూడా తకనిపెట్టుకొని యున్న బుద్ధరాజు జగన్నాధరాజు అనే ఆయన దేమనరాజుగారి చిన్నబొట్టెలకు అమర్యాదవచ్చేనని విచారించి వారిని సంరక్షణ చేయవలయునని ఆలోచించి దేమనరాజు కుమాళ్లు అయినకనపరాజు అక్కలరాజు వెంకటపతిరాజు అనే యీ ముగ్గురి నిన్ని దేమరాజువారి ఆడుచిన్నవాండ్లనున్ను కొంత మట్టుకు లొంగిన సాహసులైన ఖర్చుగట్టులను గురించి కొంత ద్రవ్యమున్ను తీసుకుని రాత్రియందు చందనాడనుండి అక్కడకు సమీపములో నున్న వెల్లిపూడి కొండ అనే పెద్దకొండ దట్టమయిన అరణ్యములోకి కూడుకొని యున్నది. అయినందున ఆ కొండ మీదకు తీసుకొని పోయి మూడు అహోరాత్రములు ఆ కొండమీదనే యున్నారు. వీరి నిమిత్తము యిక్కడ వచ్చి నిప్పెరు వీరిని యెక్కడ కానలేకపోరి అయిపోయినారు నన్ను వెనబడ్డారుకారు ఆ నిన్న వారి యిండ్లవద్దను చందనాడలో వున్న సామానువగయిరా యావత్తు దోచుకొని పోయి విరుపరారు అయినట్టు వుపేంద్రరాజుకు వర్తమానం తెలియజేసిరి.

దేవనరాజు రామన్న అయిన ముగురు చిన్నవాం
డ్లను బుద్ధరాజు జగన్నాథరాజు సంతర్పకుడు అయివారిని ఆడబిన్నవాండ్లను సహా
గాపస్సిమరాజానే నకు వెంటబెట్టుకొని పోయిల జవాదలు ఆడబిన్నవాండ్లను అందరిని
వుంచి కసవరాజు అప్పలరాజు అనే యిద్దరయిలు సుదేవరాజు రామన్నను వెంటతీసుకొని
౧౦ రావలసినట్టు రెట్టుకు పట్టుకొని గోలకొండకు పోయి ప్రవేశించిరి. గోలకొండలోను కసవరాజు
చనిపోయెను. అప్పలరాజు అనే ఆయన అప్పుడు గోలకొండలో అధికారము చేస్తూవున్నటు
వంటి సుల్తాను అబ్బులహసం శెదు పసేయిలు గారిదరబారు రాశి వుండి నవాబువారి దర్శన
ముచేసి గజపతివారి యిలాకా కలిగియున్న బావు బలేంద్రులవారి మీదబాలనాటిష్టు
ప్పితనపూరోపత్తర వలుబాలయెలు కపటచెప్పు కొని వాజూరులో తనకానసరబరాహిచేసిద
యేచేసి షరమానున్న తగిన కుంమకున్ను దయచేయిస్తే గజపతివారి నిన్నివారి ముఖ్యా
౬౮౦ రనదన్నల యియున్న బావు బలేంద్రులవారిని నిన్ను షారాబచేసి కలింగకులో సైన్నరాదు
ళపుణరాష్ట్రరుణా సుగదస్తలముల యూవత్తు తమకు రాగా అయె నెలాగున జరుగుస్తూరా
త్తెస్తే నన్నని అర్జుచేసినందునను ఆబాష్మగా నవాబువారు చిత్తానకుతెచ్చి నేరు
యేమిన రషరావారా వలసినదని అడుగగాను అసరాపల్లెదాజ్డుగొల్లు సీమలు రెండున్ను
మనసబిగా పరమాని చేయించవలసినదని మనవి చేసికొంటే ఆ చొప్పున ఆసీమలయొక్క
చేరిజులు అప్పలరాజుకు ముఖాంత్రముగా యిద్దార్థముయిన చెరిజు ఉతలు సుకాని ఆ చొప్పున
౬౮౩ యిప్పవచ్చునని అడిగిచొడ్డు గొల్లుసీమనున్ను మొగలుపారకఖండా సహా అనరాపల్లెసీమనున్ను
కూడా రాకర్షపూడి అప్పలరాజుగారికి రాజాకితాబు యిచ్చిపాయకరావు అనే శబ్దము
లోకూడా బహదరాగి నిన్ని యిచ్చి గాజారా కర్షపూడి అప్పలనాయకంగారు బహాదరు అని
నదరహాసిమలు మనసబి అనుభవించుకొమ్మని శాశ్వతముగా జరిగేటట్లు ఫర్మానా

దస్తుముఖవారులో దయచేసి కొంత ఫౌంజు తగిన సరదార్లను వప్పగిత్తె నాతీ చేసి వారును
దయచేసినంతలో అప్పలపాయక్క(రావు) బహదరుగారు లకొండనుంచి ఫౌంజును కూడా వెంటబెట్టుకొ
౬౪ ని వచ్చి మైనె చెప్పిన లో వల్లో రావర్తి పట్నము నందలి కైలాటు కుబే డ్డీ వేసి బావాబలెంద్రుల
యైయుపేంద్రరాజుల వారి మీద యుద్ధము చేసి పోట్లాడగా కోటలో నున్న బావాబలేంద్రుల
యైయుపేంద్రరాజు అప్పలరాజు రామభద్రరాజు వెంకటపతిరాజు యీ నలుగురు అన్నదమ్ముల
లో నున్నలో వకోటలో నున్న వుపేంద్రరాజు అప్పలరాజు యుద్ధమున్న అయిదారు మాసము
లు జవాబు యిచ్చి పోట్లాడినారు అంతట కోటలో నురస్సు అయిపోయినందున పలవటి
నుండి రసద్ తెప్పించుకో వడానకు కోటకు శత్రు పైనములు వారుట్టి వేసి యున్నందువల్లను బావా
౧౬౭౨ బలేంద్రులవారు కోటలో నిబ్బావు చేయలేక నుకోటువదిలి తీద్ది గుమ్మము అయినప్పటికి లేచ్చి
తో వను ఆ తాబిన్నవాండ్లతోను బాలులతోను అదివరకున్న ఫౌజులతో కూడా నున్నలే
చి వెళ్ళి రావర్తి పట్టణమునకు పశ్చిమ భాగమునందు నాలుగు ఆమడ దూరమునందు మన్నెము
నందు బురదకోట అని యొక కోట యుండగా ఆ కోటలో ప్రవేశించినంతలో అ
ప్పలపాయకరాయుంగారి పౌంజు వెనుదగిలి పోయి బురదకోట చుట్టుకొని లడాయి చే
సినందు చేత అక్కడ నున్న నిబ్బావు చేయలేక ఆ కోట విడిచి లేచిపోయి ఆకడ దక్షి
ణ భాగమునందు వాయువ్యమూలగా పది క్రోసుల దూరమునందు కుండులకోట అనిరా
కుర్రాయి లోతెట్టులు పెట్టిన కోట వుండగా ఆ కోటలో ప్రవేశించియుండగా అక్కడికి
వెనుతగిలి పోయి అప్పలపాయకరాయునింగారి ఫౌంజులు లడాయి చేసినందున ఆ కోటలో
నున్న నిబ్బావు చేయలేక ఆ కోట విడిచి అక్కడకు వుత్తర భాగమునందు పదికోసుల దూ
రాన వున్న పాలకొండ నగరి అనేలో మన్యమునకు వెడలిపోయిరి. తరువాత నుకావర్తపాడి అ
.3 ప్పలపాయకరాయుడు రావర్తి పట్నానకు కోంచెము ఆగ్నేయ భాగమునందు మాడుగులు

దాంగాంన — పర్వత సమీపమునందు వున్న కుంతీపురమునందు

కుంతీ నగరమునందు బాహుబలేంద్రులయిపేంద్రరాజు తమ్ములైన రామభద్రరాజు వెంకటపతి

రాజు వుభయులు చిడికెగంతమార్గాన చుపాను నరులు బాలవృద్ధులతోగూడ తెలివిపోగా ఒరితా

లూను కొంతఫౌజున్ను పాత్రసామంతులయిన యిద్దరు సరదారులున్ను రాకావదలక రవిపెట్టు

కొని వుంటియున్నిందువల్లను అప్పలిపాయకరాయుడు ఫౌజుతోగూడ వచ్చి కుంతీన

45 - ౪౪౮ గరము ముట్టడివేసి పోట్లాడినందువల్లను బాహుబలేంద్రులవారి తాలూకు మనుష్యులు

నిభాయించలేకను వారు తక్కువలయినవారలు గాకా పడిచిలేచి పోయినారు. తరువాతను కాం

కర్ణాపురాధిపతి అప్పలిపాయకరావు బహాదరుగారు ఫౌజును [illegible] ని కుంతీనగరమును రా

పక్షిపట్నానకు తూర్పునదంతా రవుకోటమొదలయిన గజపతి ముకుందదేవువారి తాకావి

దలదాయించేసి గడిఖిల్లాలు తురాంభా ముకురాగాలు గ్జ్బి అప్పలిపాయకరాయనిం

[illegible] గారున్ను ఆయన తమ్ములయిన వెంకటపతిరాజున్ను వు

44 భయులున్ను గజపతివారి యొదబాలవిరోధము తలచి అప్పలపాయకరాయనింగారు మాబూరు

పర్వాదిప్రకారము దొడ్డగెల్లమహాలున్ను ఖవకాపల్లెతాలూకా మోరుపాక మాంతాన వావ్

ను బందోబస్తు చేసుకొంటూ వుండి పైన చెప్పిన కుంతీనగరమునందు ప్రవేశించియుండేరి ఆ

తని తమ్ములయిన వెంకటపతిరాజు అనే ఆయన బుద్ధరాజు జగన్నాథరాజును కూడ

వెంట పెట్టుకొని తురాంభా మహాసుల్తాను అబ్బుల హసనుకుతుబ్షాన్ని ముల్కు వారి ఫౌజుతో

145 ౪౦ ను దానున్ను కళింగ ఫలుపరగంతమున్ను గజపతివారి మొదల దాయించేసి యుంచుకొని

తానేమీ వర్తనుండి బహాళ గానిన్ని తగిన ఖిల్లాలున్ను అందుకానివచ్చెను బాహుబలేం

ద్రులు లేచిపోయిన తరువాత కాంపక్షిపట్నాదిమహలు పాడు అయినది. శ్రీనాథరాజుల రామ

భద్రరాజు అనే ఆయన కొండరామకోటలో వుండి బాహుబలేంద్రులవారికి పలకకుండ

గా స్వతంత్రులయి బలకరించి ఫౌజును కూర్చుకొని కొంతా మలతాలూకా రాయావత్తు దయలుకొం

యీ వుండగా నింతలో కాకర్లపూడి అప్పలపాయకరాయలింగారు ఉపరాంసాయము పొందును
తీసుకొని వచ్చి బాహాద్రులవారిని వీరికి సంపూర్ణసాయమకులు అయిన గజపతివంశము
రుదేవుమవారిని నిర్మూలించి కొట్టి సాధించి దేశము తరాజ్యము వారికి కోరినాలుయిచ్చిన తరువాతను
సుల్తాను అబ్దులు పాసనికుడు పనిమలు ...గారి తరఫున ఉండే దేశము బందోబస్తు చేయుగలందు
లకు అధికారము వహించి వచ్చిన ఖుందా తిమ్మరుసు పంతులుగారి ముఖాంతరముగా కొంతా
తాలూకాను గురించి కొత్త కొప్పుప్పుకము పాతికె ఇల్లించుకుని తాపాకాలు తాలూకా
~~...~~ వక యిజారాజము యిచ్చే క్రింద అధికారముచే సంపాదించున్నాడుండగా సుశ్రీనా
ధ రాజా రామభద్రరాజుగారి వద్ద నుజాతి లోతెలగాలు అయిన కొప్పులవారు అనేవా
రి వాండు పాండే అనే పేరుగల యెరిన వాడు యువరాజత్వముచే స్త్రావుండేవాడు. మరి
కొంచెమదినములలో నేరామభద్రరాజు అనే ఆయన స్వర్గస్థులు అయిన తరువాతను ఆ
యన కొమారుడు బాలుడు అయివుండగాను ఆయనయందు అనాదరణచేసి కొప్పుల
పాండే అనే అతను తాను స్వతంత్రుడయి ప్రభుత్వము వహించుకొని రాజకొమారుడు అ
46 యున చిన్నవాడికి నిర్గాజువారి తాలూకు అడచి న్నివాండ్లను న్నగలనవాసస్థలకు
పంపుతాడు అనేసి భుక్తికగడుపుతూ యీ బాప్పున వుండి అతను మరికొంత శేవభక్తుడు అ
యి మిక్కిలి పరాక్రమశాలి అయియుండెను స్వతంత్రబమాపున్న తమ ఆయన విగ్రహము
స్నబవము సత్యవకలిగినమనిషి న్ని అయి వుండి అతను మెదెవేళ నున్న చేతపట్టి జముదా
డు ఆయుధు జానలుపొడవున్న అంతకు తగిన వెడలుపున్న కలిగియుండేదట. ఆయ
నకు తాలూకాను గురించిన సంగతులను మొదటైన మాటుపలుకులు జరిగించుకోవలసిన
నిమిత్తము వుండి కచ్చేరిలోకి వచ్చినట్టాయెనా వరతీసిన జముదాడుచేత పట్టుకొని
రావడమే కాని వరనుపెట్టిన కత్తినిచేత బట్టడం లేదు. అప్రకారముగా వరతీసిన

జమీదారుచేత పట్టుకొని కచేరిలోకి వచ్చి తాను కూర్చుండగ నిమిషములో వెళ్లి కూర్చుం
డి కూర్చుండే టప్పుడు తుడిచే తివాసీ జమీదారు నిలువుగా పట్టుకొని నేలకువంచి అ
డిమీదె ఫిరంగు పరస్తంతము అలుగు తమాము భూమిలోకి దిగబడెను. ఆమల్లున ఆకరణ
కూర్చుండి మాటు పలుకులు పరిహారము అయిన తరువాత నతనిచే బసకు పోయెనట్టు
డు తృప్తిబుద్ధి వడ్డపంపకము తీసుకొని జమీదారు ఒక ఫిరంగులోచే యున్నసూది పట్టుకొని
47 తీస్తే భూమిలో దిగబడి యున్న అలుగు యావత్తు వాంకరించు నక్షైకి తావదములో అలుగు
ఉబికి తేసి వచ్చిన వదని మాల్లో వారు యెటు చూచినాగాని మారుదుజానను మేర భూమి పెల్లు
లేచి వచ్చి ఆమన్నవెదిరి ఆ సమీపమునందు కూర్చున్న దురుష్కులకు మొగములమీదను ప
డుచూ వుండెను. అందుకు ఆయన సంతోషము అవధానికుల్లో యెంవరికి శక్యము గాక సమాంచి
పూరకె వుండెవారు ఈబాపనకి కొన్నినాళ్లు సమాంచి అక్కడికి న్ని కచేరిలో పంతులగారి
11. రశీ వద్దకు వస్త్రాపాలు వుండె పెద్దమనుష్యులకు అందరకు వెకల సమయాలోచి కొన్నలవాం
డినిభంగపెట్టువేలనని ఆలోచన చేసి యొకరోజున ఆయన కచేరిలోకి వచ్చేవరకు యెప్పు
డున్న ఆయన వచ్చి కూర్చుండే మసలలోను యెటువంటి నసనాలుగు మూరల చచ్చవన్నము
విస్తీర్ణము గలిగిన దిమ్మెరాడు దళసరి కలిగినది వకటి రంజిదిమాడిరాతి బండ తెప్పి
చి మూరెడులో తవ్వి పాదుచే యుంచి ఆరాయి ఆరుగు సరాసరి పాలానను పాతించి ఆపైన
జంబుఖానా వేయించి యుంచెవరకు ఆయన యెప్పటివలెనే వచ్చిసన జమీదారుచే
48 తబట్టుకొని కచేరిలోకి వచ్చి తాను యెప్పుడున్న కూర్చుండే యెటులు కూర్చుండి జమీ
దారువరు జూచేత పట్టుకొని మొనసేల మోపి అదిమెటప్పటికి ఫిరంగు పరస్తంతముస్సు
అలుగు యావత్తు రాయి తూసి పోయి భూమిలో దిగినది. కొంతసేపు అక్కడ కూర్చుండి
యుండి తరువాత లేచి బసకు వెళ్లేటప్పుడు జమీదారు ఫిరంగు చేతి వేసి యుండుకత్తి స్తే

జమేదారు యింటి నాలుగు మూలలు చప్పరముగల్గి మూర ఉదకము కలిగిన బండయును
బికిమొదికి లేచి వచ్చినందున జమేదారు విడిలించి చెప్పుతూరాత బండపూడిదిగువను బ
18- ౪౨౮ డివదలు. ఆమర్పున జమేదారు పట్టుకొని బసకు లేచిపోయినారట. ఆయన సవారి బయ
లువెళ్లి తెనాలిడికి వెళ్లుతూవున్నప్పటికిన్ని వేండికి వాండ్లకిన్ని మించక్కలి అనిష్టవమయిచే
యించుకొనేవారట. వేండికి అనగా తుపాకి గుండుకున్నవాండ్లకి అనగా అసిధారకుక్కల
కునించేయని వారితో అనే అతిశయంచేత ఆచొప్పున వెగడించుకునే వారు సమస్తమయిన
నిమిత్తములయందును సాహసమయినకుల తగిన యంత పారులేకన్నట్లుగా ఆయనప్రవర్తి
స్తూవుండుటవల్లను ఆయనను యొకరీతిచేత జంకించవలయునని ప్రయత్నముచేసి
నది యేమంటే, ఒకపది మనుగుల లోహము లోటి పనివాండ్లచేతను గుళ్లుము [వక్షటం]
13 సిని తయారుచేయించి కాప్పుల వాండ్లే వెండికి వాండ్లకి మించక్కలి అనిష్టవంచేయించుకొంటూ
వున్నాడు. గనుక యీ లోహము గుళ్లమీద సవారీ అప్పుమనిస్త్రీ పకా చేస్తే యేమవు
నో. స్వామి చూడామణి ఖండితో అమ్మరుసుమంతయు అనే ఆయన ఆలోహపు గుళ్లముకం
ష్కరము చేసే పనివాండ్లచేతను అగ్ని పరీక్షములో వేయించ కాలమ తిత్తుల ఊపా
డించి బాగుగా కాపించి వుంచి కాప్పుల వాండ్ల కచేరిలోకి వచ్చి కూర్చుండి మాట్లాడుతూ
వున్న సమయమందు ఖండితో అమరుసుగారు కాప్పులవాండ్లనిజూచి ఆయనను జాల
18-౪౬౦ స్తుతిచేసి మీరు శక్తి యందున దేమ విద్యా పరిపూర్ణత చేతనేమి భగవదారాధన నిష్ఠ
చేతనేమి యుత్కృష్టులు గనుక మీకు నాక గుళ్లమును బహుమానము చేయవలయునని
వాంఛ్చరనము వున్నది. ఆ గుళ్లము మీరే సవారీ కావలయును గాని యితరులకు సాధ్య
ములకాదు. అని చెప్పగా కాప్పుల వాండ్లే తన మనస్సునందు ఆలోచనచేసుకొని యిదియే
మోసవత్రిమం వున్నమాట అని తెలిసి అదివరకు ఆయన లోహపు గుళ్లము తయా

౫౦ రుచేయుస్తూ వున్నారు అనేవార్త వినియున్నవారై ఆ లోహాశ్వము అగ్నిచేత తప్తము
చేసి మనలను సవారీ అవమని చెప్పబోతారని తెలిసి తాను వెండికి వాండికి ముందెన్ని అనిషా
గడించుకొంటూ వున్నవాని నయినందున నా బిరుదుకు భంగము వచ్చేటట్లుగా సంకోచిస్తా
వని యీ తలంపులు తలచినారని తన బుద్ధిచేత గ్రహించినవారై యీ లోహాశ్వమనేది అగ్ని
చేత తప్తమూ చేసి సవారి అవమని చెప్పుతున్నారు. ఇందువలన తనకు మరణము సి
ద్ధము. అని నిశ్చయించుకొని నిర్దైన్యమును పొందకను మంచిదే తమరు పోక వలెను అయిపుం
డితమ వంటివారలు పూమానము మారు పరమ సంతోషమైనాని వుతాయుకటివాదు
౮౬౨ అయినా శివపూజకు వేళ అయినదిగను కళి వపూజచేసుకొని వస్త్రాన్ని ను. తమ అ
నుగ్రహము యేబాష్ప నయియున్నదో ఆ ప్రకారము గాదయచేయవలసినది. అని శలవు
పుచ్చుకొని బసకులేచి పోయి బహుని ష్కర్ష అయినమనస్సుచేత శివపూజచేసుకొని బ్రా
హ్మలయ్యచిత్తముచేయించుకొని బ్రాహ్మ బినదానధర్మములు చేసుకొని తయారు అయి జముదా
డు చేతతీసుకొని కచేరిలోకి వెళ్లగానే అగ్నిచేత తప్తముచేసిన లోహాశ్వమును అగ
పరచి సవారి అవుమని చెప్పేటప్పటికి మంచిదే అని ఆ యశ్వము వద్దకు పోయి మొదమిదు
౮౬౩ చెయిన్నవేసి చరసిపైన సవారికాగానే చికిలించి పైకలఘువు చేసినది: అంతట ఆ లోహా
51 శ్వమును చేసిన పనివాడు గుఱ్ఱము దగ్గర వున్నాడు గనుక గుఱ్ఱము లఘువుచేసినంతట
పై సవారు మహాపురుషుడుగాని మానవమాత్రుడుగాడని గ్రహించి పనివాడు గ్రహించి
పనివాడు గుఱ్ఱముయొక్క వెనుకమలు గుకుండి కాలు పట్టుకున్నంతట ఆ గుఱ్ఱానకు లఘు
వుతూ కతపోయినందున యెవడో గుఱ్ఱం కాలు పట్టుకొనికూడా వస్తున్నాడని గ్రహించి
కొప్పులవాండ్లే తన చేతి జముదాడుతో గుఱ్ఱం యొక్క కాలు మనిషి పట్టుకొన్నచోటికి
తెరగసరాపరిగా నరికి వేసాడు. అంతట గుఱ్ఱానకు లఘువుంతూంగి పోయినది.

ఆమీద నెక్కడికి పోయిన జాడ తెలియలేదు. ఆయన తపోమాహాత్మ్యముచే తక్కె
లలాంసమును తీసుకొని పోయినదని ప్రజలు నిర్ణయించుకొన్నారు. అతనికి పుత్రసం
తతిలేనందున తాలూకా శ్రీపాదులవారిని దఖలు తప్పించి అమానినిఘా చేసుకొన్నారు.
ఇటు తరువాత మళ్లీ (బాల) కొన్నాదినములు కొర్రాంతాలూకా వత్సవాయ కీర్తి తిమ్మరాజు అ
నే ఆయన జమీందారి క్రింద ఆక్రమించుకొన్నారు. గనుక వత్సవాయవారి క్రింద జరు
గుతూవున్నది ———

6/4/42

Restored by.

Compared with the original — S. Gangi Reddi
3-2-43

M. O. S.
1/6/66